

Handreiking populatieversterking

Projectplan

Datum: 15 april 2021
Contactpersonen: Gerben de Vries (Natuur en Milieufederaties)
Marcel Schillemans (Zoogdiervereniging)
Leo Bruinzeel (Vogelbescherming)

Inhoud

Handreiking populatieversterking.....	1
1. Aanleiding.....	2
2. Doelstelling.....	2
3. Resultaten.....	2
4. Afbakening.....	3
5. Organisatie	4
6. Planning & fasen.....	4
Bijlage: Inhoudsopgave handreiking (concept)	6

1. Aanleiding

In het programma Natuurinclusieve Energietransitie werken het Rijk, de Provincies, Vogelbescherming Nederland, NWEA, Tennet, de Zoogdiervereniging en de Natuur en Milieufederaties (NMF) samen aan bouwstenen voor een natuurinclusieve inpassing van windturbines en hoogspanning op land. Om te voldoen aan de doelen in het Klimaatakkoord zijn deze technieken hard nodig, maar hun (cumulatieve) impact op een aantal soorten vogels en vleermuizen vormt een knelpunt in de doorgang van projecten. Doel van het programma is daarom om te komen tot afspraken/instrumenten waarmee de negatieve effecten op de staat van instandhouding van deze kwetsbare soorten kunnen worden verminderd. Partijen leggen de gemaakte afspraken vast in een convenant.

Mitigatie op projectniveau en nader onderzoek kunnen helpen de 'schade' te beperken. Maar tegelijk is ook een positieve impuls noodzakelijk. Daarom is een derde pijler 'populatieversterking' toegevoegd aan het programma, met als onderzoeksvraag: welke projectoverstijgende maatregelen(pakketten) kunnen lokaal en regionaal ingezet worden ter versterking van deze populaties vogels en vleermuizen? En hoe kunnen deze inzichten worden ingevoerd in de praktijk van gebiedsontwikkelingen?

De NMF, Vogelbescherming Nederland en Zoogdiervereniging beschikken gezamenlijk over de kennis en kunde om deze maatregelen te ontsluiten via een Handreiking Populatieversterking. In dit projectplan lichten we toe hoe we dat willen aanpakken.

2. Doelstelling

Het doel van onze gezamenlijke inspanning is: ertoe aanzetten dat in Nederland populatieversterkende maatregelen worden getroffen voor vogel- en vleermuissoorten die (extra) druk ervaren door wind en hoogspanning op land. Door deze maatregelen zal de energietransitie niet of minder snel leiden tot een aantasting van de staat van instandhouding van deze soorten. Daarmee dragen ze tevens bij aan het draagvlak voor wind op land.

De meeste logische route voor dergelijke maatregelen is via omgevingstrajecten van (samenwerkende) overheden en andere partijen, waarin plannen worden uitgewerkt voor nieuwe ruimtelijke (natuur)ontwikkeling. De hierbij betrokken coördinatoren, bestuurders en andere partijen vormen dus de primaire doelgroep. We willen het hen zo makkelijk mogelijk maken om maatregelen in te passen in de lopende trajecten. Daarom verschaffen we naast gedetailleerde maatregelenpakketten ook een oplegger. Die Handreiking Populatieversterking biedt inspiratie en overzicht in de vorm van een makkelijk leesbaar document.

3. Resultaten

In dit project werken we aan drie concrete componenten:

1. *Handreiking populatieversterking.*

Een overtuigende en makkelijk leesbare publicatie waarin we de bestuurders en coördinatoren betrokken bij omgevingstrajecten laten zien waarom populatieversterking nodig is, en hoe deze in te passen is. De handreiking besteedt in ieder geval aandacht aan (zie ook voorlopige inhoudsopgave in bijlage):

- Nut en noodzaak populatieversterking;
- Typen maatregelen voor vogels en vleermuizen, incl. inspirerende voorbeelden;
- Meekoppelkansen met lopende natuurversterkingsprogramma's;
- Stappen voor borging en organisatie van de maatregelen;

De handreiking kan in 2021 al worden afgerond, met daarbij (als bijlage en/of hyperlink) een eerste versie van de pakketten. In de periode na 2021 volgen updates en nadere detaillering van de pakketten.

2. *Maatregelenpakketten.*

Een overzicht van mogelijke maatregelen voor populatieversterking van ca. 20 kwetsbare soorten vogels en vleermuizen. Per soort beschrijven we:

- Leefgebieden korte ecologiebeschrijving van de soort, kaartbeeld voorkomen soort
- Welke (typen) maatregelen mogelijk en relevant zijn
- Aandachtspunten voor de uitvoering
- Waar verdere informatie te vinden is

We ontsluiten de maatregelenpakketten ook via een matrix van:

- type gebieden,
- type omgevingsproces,
- type werkzaamheden,
- soorten en
- kansrijke maatregelen.

Hierdoor kan een gebiedsprocespartij via verschillende ingangen snel en makkelijk opzoeken welke kansrijke maatregelen voor welke soorten mogelijk zijn. We zien hier bijvoorbeeld een website voor ons, met doorklik mogelijkheid naar de maatregelen pakketten.

3. *Promotiecampagne.*

Tot slot moeten deze kennis en ideeën actief onder de aandacht gebracht worden bij de doelgroep. Hiervoor werken we een passend communicatieplan uit, waarbij we gebruik willen maken van inventieve middelen. Te denken valt aan webinars, vlogs en excursies.

4. *Afbakening*

Het project is als volgt afgebakend:

- De maatregelen zijn gericht op een soortenlijst van vogels en vleermuizen zoals overeengekomen in het convenant.¹
- De maatregelen zijn een werkelijke 'plus': de leefwereld van de betreffende soort wordt lokaal verbeterd en dit leidt niet tot verdringing van andere groene maatregelen.
- We beperken ons tot maatregelen buiten de bebouwde omgeving, die bewezen effectief of nagenoeg bewezen effectief zijn.
- De handreiking en met name de maatregelenpakketten worden een levend document: na de eerste versie eind 2021 volgen updates en actualisaties.
- We zoeken maximaal de aansluiting op / synergie met bestaande omgevingstrajecten. Drie in het bijzonder:
  - NOVI
  - Omgevingsagenda's
  - Stikstofaanpak

---

¹ Dit zijn soorten waarvan de staat van instandhouding (op het toekomstperspectief) niet gunstig is, en die kwetsbaar zijn voor windprojecten op land en hoogspanningsverbindingen.

5. Organisatie

Dit project is een samenwerking van de NMF, Vogelbescherming en Zoogdiervereniging. De NMF is penvoerder voor de subsidieaanvraag. De rolverdeling in de uitvoering is als volgt:

- NMF: procescoördinatie; trekker procesonderdelen in Handreiking; trekker communicatieplan; eindredactie Handreiking.
- Zoogdiervereniging, Vogelbescherming Nederland: trekkers inhoudelijke onderdelen Handreiking (incl. uitwerken maatregelenpakketten); trekkers voorstel voortgangsmonitoring.

Daarnaast vragen we Ministerie EZK en het IPO om mee te lezen bij conceptversie, de praktische toepasbaarheid te bewaken en bij te dragen aan verspreiding van de resultaten.

6. Planning & fasen

De looptijd van het project is 1 jan 2021 – 31 dec 2024. Daarbij gaan we uit van de volgende fasen:

Fase 0: Quickscan maatregelen voor provinciale plannen natuurherstel

In kader van de stikstofaanpak werken de provincies op dit moment aan plannen voor het herstel van stikstofgevoelige natuur. De contouren daarvan worden in april 2021 al voorgelegd aan het Ministerie LNV; in de periode april-augustus worden de plannen nader uitgewerkt. Bij dit momentum willen we graag aansluiten, als een extra tussenstop in de route naar een volledige handreiking. Daarbij is het zaak om 'dubbelfunctionele' maatregelen te vinden, die zowel bijdragen aan populatieversterking als aan de doelen binnen het stikstofprogramma.

Daarbij voorzien we de volgende stappen:

- Inventariseren welke typen maatregelen provincies voor ogen hebben in de stikstofaanpak.
- Binnen die afbakening een overzicht maken van mogelijke maatregelen voor populatieversterking.
- Per provincie: verlanglijstje maken van de 10 meest kansrijke dubbelfunctionele maatregelen.
- Verlanglijstjes met simpele oplegger onder de aandacht brengen bij provincies en LNV.

Deadline Fase 0: augustus 2021.

Fase 1: Handreiking + eerste versie pakketten en communicatieplan

Stappen:

- Voorbereidend werk:
  - Verzamelen informatie voor uitwerking pakketten
  - Verzamelen inspirerende voorbeelden van generieke maatregelen
  - Verzamelen informatie over relevante omgevingstrajecten
  - Uitwerken formats voor presentatie in Handreiking
- Uitwerken handreiking
- Opmaken handreiking
- Opstellen communicatieplan

Deadline Fase 1: december 2021.

Fase 2: Nadere detaillering pakketten & uitvoering communicatieplan

In deze fase worden de maatregelenpakketten verder uitgewerkt in een digitale omgeving waarnaar wordt verwezen in de Handreiking. Ook wordt begin 2022 het Communicatieplan uitgerold: er volgt

dan een promotiecampagne waarmee breed aandacht wordt gevraagd voor populatieversterkende maatregelen. Een gedetailleerde werkbeschrijving van Fase 2 volgt in najaar 2021.

Deadline Fase 2: december 2024

De globale projectplanning is als volgt:

	Mrt '21	Apr	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	2022	2023	2024
Aanvraag subsidie												
Fase 0												
Stikstofmaatregelen												
Quickscan populatie- maatregelen												
Verlanglijstjes												
Oplevering												
Fase 1												
Informatie verzamelen												
Formats uitwerken												
Handreiking uitwerken												
Opmaak												
Oplevering												
Uitwerken communicatieplan												
Fase 2												
Promotiecampagne												
Detaillering pakketten												

Bijlage: Inhoudsopgave handreiking (concept)

Deel I: Inhoud

1. Inleiding
  - a. Achtergrond
  - b. Afbakening
  - c. Leeswijzer
2. Huidige situatie soorten (in Europa / Nederland)
  - a. Stand van zaken: recente ontwikkeling/achteruitgang van soorten (obv EU guidance report)
  - b. Wat hebben deze soorten nodig? (Voedsel, veiligheid, voortplanting, migratie, etc.)
  - c. Belangrijkste drukfactoren (waaronder energietransitie)
3. Populatieversterkende maatregelen (algemene beschrijving, details in bijlagen)
  - a. Vogels*
  - b. Vleermuizen*
In tekstkaders: inspirerende voorbeelden
4. Koppelkansen bij ruimtelijke ingrepen

Deel 2: Proces & borging

5. Overzicht relevante gebiedsprocessen:
  - a. NOVI-gebieden
  - b. Omgevingsagenda's
  - c. Regio Deals
  - d. Provinciale en gemeentelijke natuurversterkingsprogramma's
  - e. Etc.
6. Financieringsbronnen:
  - a. Provinciale subsidies soortenbescherming
  - b. Etc.
7. Stappen voor borging en organisatie...
8. Bijhouden van voortgang (monitoring/rapportage)

Bijlage I: Matrix gebieden / soorten / maatregelen

Per gebied of landschapstype, welke soorten komen voor en welke maatregelen zijn kansrijk

Matrix/sleutel: gebiedsproces – werkzaamheden – toepassing – maatregel (landschapskaart/nl-kaart).

Bijlage II: Factsheets soorten

1 A4 per soort met informatie over verspreiding, kenmerken, en bedreigingen

*De volgende typen maatregelen zijn denkbaar:

- Herstel leefgebied (indien relevant onder te verdelen in voedsel, verblijf, verbinding)
- Creëren nieuw leefgebied (indien relevant onder te verdelen in voedsel, verblijf, verbinding)
- Aanpassen beheer (vegetatie, water)
- Aanpassen landgebruik en agrarische bedrijfsvoering
- Tegengaan verstoring
- Generieke verbetering omstandigheden / wegnemen drukfactoren